

RYSZARD RUMIANEK

POTOMEK RODU JESSEGO (Iz 11, 1—9)

Treść: Wstęp; I. Przenośne określenie potomka rodu Jessego (Iz 11, 1); II. Inwestytura duchowa nowego króla (Iz 11, 2—3a); III. Rządy przyszłego króla (Iz 11, 3b—5); IV. Pokój powszechny (Iz 11, 6—9); V. Spełnienie się proroctwa.

Fragment Iz 11, 1—9 jest trzecim¹ wielkim tekstem mejsjańskim proroka Izajasza.² Rozpoczyna się on zapowiedzią potomstwa z rodu króla Dawida (w. 1), następnie opisane są jego dary charyzmatyczne (w. 2) i słuszne rządy, które opierają się na sprawiedliwości i ukaraniu złoczyńców (w. 3—5). Dalej przedstawiony jest sielankowy obraz nowego królestwa, który oznacza powrót do epoki rajskiej (w. 6—9).

I. PRZENOŚNE OKREŚLENIE POTOMKA RODU JESSEGO (Iz 11, 1)

„Wyrośnie różdżka z pnia Jessego,
wypuści się odrośl z jego korzenia”.³

Różdżka — po hebrajsku *choter* — oznacza młody pęd, który kielkuje na pniu lub ściętym drzewie. Pień — po hebrajsku *geza* — może znaczyć też pokolenie. Słowo to odnosi się do Jessego — po hebrajsku *Jiszaj* — który był ojcem króla Dawida (por. 1 Sm 16, 1—22; 17, 12). Owym pniem jest zatem Jesse, a młodym pędem jakaś postać królewska. Nie chodzi tu o potomka naturalnego, lecz o potomka dziwnego, i to

¹ Pierwsze dwa teksty mejsjańskie to: Iz 7, 1—25 i Iz 8, 23b—9, 6.

² Autentyczność Iz 11, 1—9 została zakwestionowana przez egzegetów niekatolickich np. S. Mowinckel, *He that Cometh*, Oxford 1956 s. 17. Natomiast wszyscy egzegeci katoliccy są zgodni co do autentyczności tego tekstu. Na ten temat zob. L. Stachowiak, *Prorocy — słudzy Słowa*, Katowice 1980 s. 118 n, przypis 19.

³ Teksty Pisma Świętego podają za Biblią *Tysiąclecia*, wydanie pierwsze, Poznań 1965.

nie Dawida, ale tego rodu, z którego Dawid pochodzi. Królewski ród Dawida — wskutek rozmaitych kataklizmów dziejowych będzie podobny do świętego drzewa. Z pnia jego wyrośnie jednak nowy pęd, to znaczy wybitny potomek, nowy król, który odnowi dynastię.⁴ Paralelnie do *choter* prorok Izajasz nazywa go *necer*,⁵ co oznacza odrośl, latorośl, pączek, młody pęd. Odrośl ta wyrośnie z korzenia. Paralelnie do *geza* jest użyte słowo *szoresz*.

Warto dodać, że Ojcowie Kościoła w tekście Iz 11, 1 dopatrywali się, oprócz sensu chrystologicznego, także mariologicznego. Niewątpliwie odegrała tu rolę aluzja fonetyczna, gdyż w brzmieniu łacińskim różdżka = *virga*, a panna = *virgo*. Dlatego też w różdżce Jessego upatrywano Najświętszą Maryję Pannę (częsty temat w sztuce sakralnej).

II. INWESTYTURA DUCHOWA NOWEGO KRÓLA (Iz 11, 2—3a)

² „I spocznie na niej Duch Jahwe,
 duch mądrości i rozumu,
 duch rady i męstwa,
 duch wiedzy i bojaźni Jahwe.

³ Upodoba sobie w bojaźni Jahwe”

Inwestytura duchowa nowego króla przejawia się przez wzięcie w posiadanie ducha — *ruach* — Jahwe. Wyrażenie hebrajskie *nacha* — spocznie — wskazuje, że dar ducha nie jest przejściowy, ale trwały.⁶ Oznacza bowiem permanentne prowadzenie, kierowanie, a więc szczególną moc Bożą do spełnienia wyjątkowej roli. Zauważmy, że Duch Jahwe jest potęgą Bożą daną osobom przeznaczonym do wypełnienia nadzwyczajnych przedsięwzięć, np.: sędziom, królom, prorokom.⁷ W omawianym tekście prorok Izajasz podkreśla, że przyszły król jest w sposób trwały przyobleczony pełnią siły niebiańskiej. Powoduje ona w nim cudowne efekty. Dary charyzmatyczne są wyliczone w trzech parach.

⁴ Por. S. Virgulin, *Isaia e i suoi continuatori (Saggi di esegesi: Is 11, 1—9)*, w: *Introduzione alla Biblia*, red. T. Ballarini, Torino 1971, t. II/2 s. 122.

⁵ Zachodzi tu podobieństwo i być może etymologiczna łączność tego słowa z nazwą Nazaret, rodzinną miejscowością Chrystusa.

⁶ Por. F. Zorell, *Lexicon hebraicum et aramaicum Veteris Testamenti*, Roma 1968 kol. 508; E. Jenni, *nacha, leiten*, w: *THAT*, t. 2 kol. 53—55.

⁷ Por. Lb 24, 2; Sdz 6, 34; 11, 29; 13, 25; 1 Sm 16, 3; Iz 42, 1; Za 7, 12.

Pierwsza para stanowi jakby fundament duchowy monarchy: *ruach chokma ubina* — duch mądrości i rozumu⁶. Obydwa terminy są synonimami. Mądrość wskazuje na zdolność działania według danych okoliczności i rozróżnienia jasnego poznania sytuacji. Zarówno mądrość, jak i rozum są nieodłącznymi przymiotami króla, który ma troszczyć się o lud, dostarczać mu tego co konieczne oraz musi być sprawiedliwy. Dary te są wychwalane u Józefa (Rdz 41, 33) i u Salomona (1 Krl 3, 12). Monarcha będzie nowym ojcem ludu jak Józef i pewnym administratorem jak Salomon.

Druga para darów: *ruach eca ugeburu* — duch rady i męstwa. Pierwszy polega na zdolności czynienia projektów, a drugi na sile do ich realizowania. Monarcha jak dobry dyplomata i doskonały wódz wojskowy ma powodzenie w swoich planach z ludem i obcymi królami. Przymioty te w stopniu najwyższym posiadał król Dawid. Król przyszłości będzie w tym podobny do najwyższego monarchy Izraela.

Trzecia para darów: *ruach daat wejirat Jahwe* — duch wiedzy (poznania, umiejętności) i bojaźni Jahwe. Te dwa przymioty odnoszą się do życia religijnego. Warto zauważyć, że w nauczaniu proroka Ozeasza (2, 22; 4, 16; 6, 6) poznanie wyraża stanowisko człowieka wobec Boga, które przejawia się w posłuszeństwie i miłości. Natomiast bojaźń Boża, która w starożytnych czasach oznaczała poważny lęk przed teofaniami, wskazuje tu na stanowisko wiary wobec Boga. Zatem przysły król będzie miał ducha głęboko religijnego, będzie wewnątrznie złączony z Bogiem i będzie mógł spełnić rolę pośrednika religijnego jak Abraham (Rdz 20, 1) i Mojżesz (Wj 20, 20).

Jak widać z krótkiego omówienia, oryginalny tekst hebrajski wymienia tylko sześć darów Ducha Świętego. Skąd przeto uczymy się w katechizmie o siedmiu darach?⁷ Otóż pierwszy stych wiersza 3 brzmi: „Upodoba sobie w bojaźni Jahwe”. Tekst hebrajski zatem powtarza szósty dar z wiersza poprzedniego. Septuaginta natomiast tłumaczy tę samą „bojaźń Bożą” w w. 2 jako „pobożność” — *eusebeia*, a w w. 3a *fobos Theou*.

⁶ Te dwa przymioty występują razem również w następujących tekstach: Iz 10, 13; 29, 24 i Prz 4, 5; 23, 23.

⁷ Zob. na ten temat S. Virgulin, dz. cyt., s. 123; F. L. Moriarty, *Isaia 1—39*, w: *Grande Commentario Biblico*, red. R. E. Brown, J. A. Fitzmayer, R. E. Murphy, Brescia 1973 s. 352; A. Jankowski, *Duch Dokonańca*, Katowice 1983 s. 14, przypis 3; B. Wodecki, *Księga Izajasza*, w: BP, t. 2 s. 709.

Wulgata idzie w ślad za Septuagintą i ma odpowiednio w w. 2 *pietas*, a w w. 3a *timor Dei*. Uniknięto w ten sposób izofonii, czyli powtórzenia tego samego wyrazu. Tak tłumacząc otrzymujemy siedem darów Ducha Świętego. Ojcowie greccy i łacińscy mówiąc o takim rozwiązaniu, widzieli w liczbie siedem symbol pełni tych darów. Tak nauczał też św. Tomasz z Akwinu¹⁰ i cała scholastyka.

Warto też zauważyć, że w omawianym tekście odnajdujemy paralelę do 1 Sm 16, gdzie jest mowa, że Dawid został namaszczony oliwą przez Samuela i Duch Jahwe na nim spoczął. Tekst proroka Izajasza wskazuje na nowego potomka (kontynuacja rodu Dawida, ale poza Dawidem) i dlatego musi on być namaszczony. Izajasz chciał powiązać tę postać z królem Dawidem i dlatego powiedział o dziwnym pochodzeniu z tego samego rodu, z którego pochodził Dawid.

III. RZĄDY PRZYSZŁEGO KRÓLA (Iz 11, 3b—5)

^{3b} „Nie będzie sądził z pozorów

^{3c} ni wyrokował według pogłosek;

⁴ raczej rozsądzi biednych sprawiedliwie
i pokornym w kraju wyda słuszny wyrok.

Różgą ust swoich uderzy gwałtownika,
tchnieniem warg swoich uśmierci bezbożnego.

⁵ Sprawiedliwość będzie mu pasem na biodrach,
a wierność przepasaniami lędźwi”.

Nowy król przyszłości, dzięki pełni darów Ducha Jahwe, będzie uzdolniony do rządów sprawiedliwych i doskonałych. Będzie to widoczne we wszystkich dziedzinach rządzenia, choć dotyczy przede wszystkim sprawiedliwości w sądzeniu i trosce o ubogich. W w. 3bc sprawowanie sprawiedliwości jest opisane w sensie negatywnym, natomiast w w. 4 w sensie pozytywnym.¹¹ Prorok Izajasz występował bardzo często przeciwko niesprawiedliwości (por. Iz 1, 20.0 23; 3, 14n; 5, 7. 23). Także inni prorocy byli protektorami ubogich (por. Am 4, 1; 5, 12). Nadejście monarchii stało się przyczyną wielkich zmian społecznych w Izraelu od X do VII w. przed Chrystusem. Urzędnicy królewscy otrzymywali wiele przywilejów od króla. Potwierdzają to wykopaliska: mieszkania w X w. miały te same

¹⁰ STh I—II, q. 68, a. 4.

¹¹ Por. S. Virgulín, dz. cyt., s. 123.

wymiary, te same wygody, a zatem zapewniały ten sam poziom życia. Natomiast w późniejszych wiekach kontrast ten jest widoczny: domy bogatych są większe i lepiej zbudowane. W czasach przyszłego króla nie będzie już więcej niesprawiedliwości w stosunku do biednych, którzy zobaczą w końcu respektowanie ich prawa.

Hebrajskie słowo *cedeq* oznacza to nie tylko sprawiedliwość, ale całokształt cnót, wszelkie pozytywne wartości duchowe, harmonię z prawem.¹² Natomiast hebrajskie słowo *emuna* oznacza wierność, solidarność, stałość; w tym wypadku trwanie w stanie Przymierza.¹³

Przepaska i pas były to elementy ubrania na starożytnym Wschodzie. Była to odzież osobista, przylegająca do ciała. Sprawiedliwość i wierność powinny być bliskie królowi, jak ciału jest bliska przepaska i pas.¹⁴ Obydwa te przymioty są przypisywane samemu Bogu (por. Ps 33, 4n; 36, 6n; Za 8, 8). Ponadto trzeba podkreślić, że sprawiedliwość i wierność łączą się zawsze z Przymierzem.¹⁵

IV. POKÓJ POWSZECHNY (Iz 11, 6—9)

6 „Wtedy wilk zamieszka wraz z barankiem,
pantera z koźlęciem razem leżeć będzie,
cielę i lew paść się będą społem
i mały chłopiec będzie je poganiał.

7 Krowa i niedźwiedzica przestawać będą przyjaźnie,
Młode ich razem będą legaly.
Lew też jak wół będzie jadał słomę.

8 Niemowlę igrać będzie na norze kobry,
Dziecko włoży swą rękę do kryjówki żmii.

9 Zła czynić nie będą ani zgubnie działać
Po całej świętej mej górze,
bo kraj się napelni znajomością Jahwe
na kształt wód, które przepelniają morze”.

¹² Por. K. Koch, *cdq gemeinschaftstreu / heilvoll sein*, w: THAT, t. 2 kol. 507—530; H. Seebass, *Giustizia*, w: TBNT (tł. wł.), kol. 799—808.

¹³ Por. H. Wildberger, *emuna*, w: THAT, t. 1 kol. 196—201; O. Michel, *Fede*, w: TBNT (tł. wł.), kol. 625—637.

¹⁴ Por. F. L. Moriarty, dz. cyt., s. 352.

¹⁵ Na temat Przymierza zob. D. J. McCarthy, *Old Testament Covenant*, Oxford 1973; tenże, *Treaty and Covenant* (Analecta Biblica), Romae² 1978; W. Bouwmeester, *L'alleanza nella Bibbia*, Bari 1972.

W tych wierszach jest opisany pokój powszechny, który jest konsekwencją sprawiedliwych rządów nowego króla. Sielankowy obraz jest złożony z różnych symbolów wziętych ze świata zwierzęcego. Dzikie zwierzęta to: wilk, pantera, lew, niedźwiedzica, zmija, natomiast domowe to: baranek, koźlą, cielę, krowa. Zwierzęta są symbolem ludzi i narodów. W królestwie mesjańskim będzie mogło mieszkać razem w idealnej przyjaźni wiele różnych narodów. W formie poetycko-symbolicznej jest opisany pokój doskonały. Kryje się tu aluzja do pierwotnej harmonii w raju. Będzie to zatem era nowego przymierza; nowego — domyślnie, bo nie będzie zła, a zapanuje pokój, bezpieczeństwo i rajskie warunki egzystencji (por. Rdz 2, 4nn). Era panowania tego władcy, nowego króla, na tronie Dawida będzie erą nową. Będzie to nowe królestwo mesjańskie.¹⁶

Wiersz 9 jest przez niektórych egzegetów rozważany jako dodatek:¹⁷ nie kontynuuje myśli poprzedniej ani nie wiąże się z następną oraz ma inny rytm. Wyrażenie „po całej świętej mej górze” można rozumieć nie tylko w odniesieniu do góry Syjon, ale do całej krainy górskiej, która charakteryzuje kraj. Idea pokoju i dobrobytu jest tu przedstawiona w formie negatywnej, w niewyrządzaniu zła ani krzywdy. Element pozytywny natomiast jest zawsze w poznaniu Jahwe.

V. SPEŁNIENIE SIĘ PROROCTWA

Jeśli chodzi o identyfikację osoby opisywanej w tym fragmencie, to niektórzy przyjmują, że to jest król Ezechiasz (syn Achaza) lub Zorobabel.¹⁸ Jest jednak wiele argumentów przeciwko takim identyfikacjom. Na przykład Ezechiasz był prawnym potomkiem dynastii jeszcze kwitnącej; jego królestwo nie było pokojowe — nie mogło być symbolem pokoju powszechnego. Identyfikacja natomiast z Zorobabelem wiąże się z kwestią autentyczności tekstu, który przecież ma dobre argumenty za pochodzeniem Izajaszowym. Ponadto Zorobabel nie miał tytułu króla (por. Ag 1, 1. 12; Za 4, 6—10).

¹⁶ Zachodzi tu pewne podobieństwo do Ez 34, 25—31, gdzie jest mowa o przymierzu pokoju. Zob. na ten temat R. Rumianek, *Bóg Pa-sterzem Izraela według Ezechiela 34*, w: „Warszawskie Studia Teologiczne” 1 (1983) s. 92—94.

¹⁷ Por. np. O. Kaiser, *Der Prophet Jesaja, Kap. 1—12* (ATD 17), Göttingen 1963 s. 129.

¹⁸ Zob. na ten temat S. Virgulin, dz. cyt., s. 124 n.

Wydaje się, że w tekście Iz 11, 1—9 jest zawarta zapowiedź przyjścia idealnego króla, który powstanie nie z rodziny rządzącej, ale z nowej odrośli potomstwa Dawidowego. Prorok oddała się w ten sposób od epoki, w której żyje i zwraca się ku przyszłości. Nowy król będzie monarchą charyzmatycznym, który otrzyma najbardziej potrzebne dary do rządzenia i wypełnienia nadzwyczajnego posłannictwa. Będzie on wyposażony w dary właściwe dla kapłana i proroka. Dzięki Duchowi Jahwe będzie to w najściślejszym znaczeniu Pomazaniec, czyli Mesjasz. Jego królestwo będzie zbudowane na sprawiedliwości i wierności. Uprzywilejowane miejsce zajmą w nim ubodzy i uciśnieni. Cechą charakterystyczną tego królestwa będzie poznanie Boga, co należy rozumieć jako przestrzeganie Bożego prawa. Pierwotna harmonia z epoki raju, którą człowiek naruszył, zostanie przywrócona. A co najważniejsze, że cały świat, a nie tylko Izrael, otrzyma zbawienie.

Proroctwo Iz 11, 1—9 trzeba rozpatrywać w ścisłej łączności z dwoma poprzednimi: Iz 7, 1—25 i 8, 23b—9, 6. Prorok Izajasz zapewne nie zrozumiał w pełni swych przepowiedni. Dopiero w świetle Nowego Testamentu wszystko staje się jasne. Widać wyraźnie, że teksty mesjańskie z księgi proroka Izajasza wiążą się z osobą Jezusa Chrystusa. On wypełnił wszystkie nadzieje mesjańskie.¹⁹ Kryterium spełnienia się proctw jest fakt Jego zmartwychwstania.

Il Virgulto di Iesse (Is 11, 1—9)

Sommario

Questa pericope è il terzo grande testo messianico di Isaia. Nel v. 1 si parla metaforicamente dell'annuncio della discendenza davidica del re: come David fu chiamato un tempo di modo meraviglioso dall'oscura famiglia di Iesse alla dignità regale, così dallo stesso tronco sorgerà un virgulto, cioè un nuovo re, per mezzo del quale la casa sarà rigenerata.

¹⁹ Zob. na ten temat: J. Gibbs, *Purpose and Pattern in Matthew's Use of the Title Son of David*, w: NTS 10 (1963—4) s. 446—64; R. Gundry, *The Use of the Old Testament in Matthew's Gospel with Special Reference to the Messianic Hope* (NT Suppl. 18), 1967; S. E. Johnson, *The Davidic-Royal Motif in the Gospel*, w: JBL 87 (1968) s. 136—150; L. Sabourin, *The Names and Titles of Jesus*, New York 1967.

I vv. 2 e 3a parlano dell'investitura spirituale del nuovo re, che si riassume nel possesso dello spirito di Jahve nel modo durato. I doni carismatici sono enumerati in tre coppie: sapienza e discernimento, consiglio e forza, conoscenza e timore. Questo elenco di doni, a cui la LXX e la Vg aggiungono la „pietà” al posto del „timore del Signore”, due volte ripetuto nel TM, è di ventato il tradizionale elenco di sette doni dello Spirito Santo. Nei vv. 3b. 4. 5 viene descritto il governo del re futuro. Nei vv. 6—9 è descritta la pace universale, conseguenza del giusto governo del nuovo re.

Sembra che il testo di Is 11, 1—9 contiene dell'annuncio della venuta del re ideale futuro, che sorge non della famiglia regnante, ma da un nuovo pollone della discendenza davidica.

R. Rumianek